

Høringsinnspill til Statkrafts konsesjonsøknad for overføring av Espelitjønn til Tokke Kraftverk

Statkraft søker om å overføre vann fra Espelitjønn til Tokke kraftverk. Overføringen mener de vil gi en økt kraftproduksjon på 4 Gwh/år. Rett ved bekkeinnløp til Espelitjønn ønsker Statkraft å bore en sjakt ned til eksisterende tilløpstunell til Tokke1. I andre enden av Espelitjønn, ved utløpet til Berglibekken, ønsker regulanten å etablere en terskeldam. Regulanten hevder at den økonomiske gevinsten ved inngrepet er større enn skadene naturen påføres.

Tokke JFF er ikke enig i Statkrafts konklusjon og har følgende merknader:

1. Inngrep ønskes gjennomført i et område som allerede er sterkt påvirket av kraftproduksjon.
2. Inngrep påvirker 2 områder som begge er karakterisert som Naturtype A.
3. Økonomi
4. Tokkeåi
5. Flom

1. Inngrep ønskes gjennomført i et område som allerede er sterkt påvirket av kraftproduksjon.

Tokke-Vinje utbyggingen ble gjennomført på 50-60-70 tallet, og var i sin tid landets største kraftverksprosjekt. Utbyggingen skjedde i en tid med stort fokus på å tilfredsstille etterkrigstidens store behov for energi. Det var lite fokus på hvilke skadevirkninger naturen ble påført. Undersøkelser av biologisk mangfold i berørte områder forut for utbygging, var svært mangelfull og begrenset.

Ved overføring av vann fra Espelitjønn til Tokke1 endres den naturlige vannføringen til Berglibekken, som er en av de siste uberørte tilløpsbekkene til Tokkeåi. Situasjon for naturlige tilløp til Tokkeåi er i dag følgende:

1. Naturlig vannføring ut fra Totak til Tokkeåi's øvre del er fjernet. Ingen krav til minstevannføring.
2. Restvannsføring i øvre del av Tokkeåi nedstrøms Totak er fjernet ved elvedam og tunellintak ovenfor Åmot.
3. Naturlig vannføring fra Vinjevatn til Vinjeåi er regulert bort. Tokkeåi får ikke lenger tilførsel av vann fra Vinjeåi. I manøvreringsreglement for Tokke-Vinje konsesjonen finnes riktignok et krav om lågvassføring, som regulanten hevder kun var gjeldende under selve utbyggingen (er sendt NVE til vurdering, men ikke ferdigbehandlet. Konsesjonen ble gitt før dagens norm for minstevannføring ble vanlig.
4. På østsiden av Tokkeåi er vann fra Haugebekken overført til tilløpstunell Tokke1
5. På østsiden av Tokkeåi er vann fra Raudåi er overført til tilløpstunell Tokke1
6. På østsiden av Tokkeåi er vann fra Grytåi er overført til tilløpstunell Tokke1
7. På østsiden av Tokkeåi er vann fra Orrekvævsbekken er overført til tilløpstunell Tokke1
8. På vestsiden av Tokkeåi er naturlig tilsig til Berdalsbekken styrt til Vinjevatn.
9. På vestsiden av Tokkeåi er naturlig vannføring i Mosåi fjernet uten krav til minstevannføring.
10. På vestsiden av Tokkeåi er naturlig vannføring i Rukkeåi fjernet uten krav til minstevannføring.

11. På vestsiden er også tilsig til Mosvatn overført kraftverkstunell Lio ved Ljosåpytten.
12. På vestsiden er vann til Dalaåi fjernet og overført til Botndalen og Byrte magasin. Her er det heller ikke krav til minstevannføring.

Inngrepene på naturlige vannkilder til Tokkeåi har vært omfattende og har hatt betydelig påvirkning på økosystemene i og ved Tokkeåi.
I tillegg til endret vannføring endres også elvas tilførsel av mineraler og biologisk materiale. Dette har også endret pH verdien til vann i Tokkeåis nedre del.

Selv om Tokkeåi er relativt lang er det bare et fåtall større bekker som fremdeles bidrar med naturlig vannføring til elva. Blant disse er Molandsbekken, Asiabekken og Berglibekken.

Nedre del av Tokkeåi er et viktig gyte- og oppvekstområde for en storørrestammen i Bandak og Tokkeåi.. Rett nedstrøms utløpet av Berglibekken til Tokkeåi er det registrert et større gytefelt for storørret. Storørreten gyter ikke i selve Berglibekken., men hvordan vannføringen i bekken påvirker storørretens gyting i Tokkeåi er ikke undersøkt. Regulanten er kjent med dette faktum (gytegrepstillinger utført av NINA), men velger å ikke nevne dette i sin søknad. Vannføringen i Berglibekken er stor i tidsrommet en annen art, Bekkeniøye, foretar gytevandring i Tokkeåi. Bekkeniøye begynner sin gytevandring når vanntemperatur i elva når 7-8 grader. Hvordan temperert vann fra Berglibekken påvirker Bekkeniøyes gyteadfærd i Tokkeåi er heller ikke undersøkt. Bekkeniøye er viktig føde for ørret og sannsynlig en nøkkelart i Tokkeåi's økosystem. I flere land er den rødlistet, men i Norge er den ikke klassifisert på grunn av manglende artskunnskap.

Tokke JFF mener:

Naturmangfoldlovens føre-var-prinsipp bør gjelde. Berglibekken er en av få gjenværende bekker som fremdeles bidrar med naturlig vannføring til Tokkeåi. Det ikke er gjennomført undersøkelser, eller konsekvensutredninger av hvordan sterkt redusert vannføring i Berglibekken påvirker ørret og bekkeniøye i Tokkeåi. Tokke JFF ønsker at vannføring i Berglibekken forblir uendret som i dag.

2. Inngrep påvirker 2 områder som begge er karakterisert som naturtype A

Statkrafts søknad vil påvirke 2 områder, som begge ved naturtype kartlegging i 2009, ble karakterisert som naturtype A, svært viktig.

Link til rapport:

(http://www.google.no/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&uact=8&ved=0CCAQFjAB&url=http%3A%2F%2Fbiolitt.biofokus.no%2Frapporter%2Fbiofokusrapport%2Fbiofokusrapport2010-21.pdf&ei=Wt-fUmMIr8ywO5k4HYBA&usg=AFQjCNFxdR6MdZRHdZHB3y0R_9nXa3KIpQ&bvm=bv.68911936,d.bGQ)

Uttrag fra rapport:

«Espelitjønn, ferskvann/våtmark, rik kulturlandskapsjø, næringsrik utforming, verdi A

100, Eidsborgtjern - FERSKVANN/VÅTMARK, Rik kulturlandskapssjø (E0801) - Verdi A

Innledning:

Lokaliteten er kartlagt fra tidligere (NATURBASE), men avgrensing, verdi og beskrivelse er justert i 2009, delvis basert på feltarbeid av Kjell Magne Olsen, BioFokus, 02.IX.2009, under arbeid med kartlegging og kvalitetssikring av naturtyper i kommunen.

Beliggenhet og naturgrunnlag:

Tjernet ligger på østsiden av veien, like ved Eidsborg kirke.

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper: Antakelig middels næringsrikt tjern, med et nokså stort myrområde i sørøst. Ned mot tjernet grenser ellers jorbruksarealer og beitemark. Noen mindre bekker renner inn i nord og øst, men utløpsbekken er i sørvest. Rundt hele tjernet er det noenlunde godt med vegetasjon langs kanten og på grunt vann, samt stedvis noe lavt vierkratt hist og her. Dominerende arter er bukkeblad, myrhatt, trådstorr, takrøyr, og tusenblad. Ellers finnes vanleg tjørnaks, grastjørnaks, flaskestorr, ryllsiv, brunnkarse, elvesnelle, lappvier, svartvier, vassrøyrkvein, myrmaure, jåblom, kvitlyng, harerug, duskull, myrklegg, kornstorr, blåtopp, sveltull, gulstorr, sløkje, stortranebær, breiull, gråor, småblærerot, soleihov, myrfiol, stolpestorr, mannasøtgras, krypsoleie, soleinykkerose, sennegrass, bekkkarse, dvergjamne og musestorr, samt en del storr (på myra i sørøst) som i felt ble antatt å kunne være hartmanstorr, men som i ettertid er vurdert å kanskje være klubbstorr, ettersom denne ifølge NATURBASE skal finnes i området. Fra NATURBASE og/eller Artskart foreligger også opplysninger om noen flere arter som ikke ble påvist i 2009: myggblom, huldrestorr (1948), langstorr, blystorr (antakelig ble denne arten observert som steril i 2009), vårmarihand, søstermarihand (senest 1995), brudespore (senest 1980), marinøkkel (senest 1968), fjellmarinøkkel, handmarinøkkel (1914), nykkesiv og kvitkurle. Flere av disse vil være lettere å påvise tidligere på året. I den opprinnelige avgrensingen var også et område på sørsiden av Brynesteinvegen inkludert i området, og noen av artene kan til nød ha vært påvist her. Det er også uklart hvor store deler av beitemarka på nord- og vestsiden som har blitt inkludert (den gamle avgrensingen bærer preg av å være ganske grovt påført), og noen av beitemarksartene kan ha vært funnet i områder som nå ikke er innlemmet. På vestsiden er det et stykke oppe i skråningen et kildeutspring, dominert av sannsynligvis saftstjerneblom (steril på undersøkelsestidspunktet).

Artsmangfold:

Et stort antall rødlistede karplanter er funnet i området – fjellmarinøkkel (NT), handmarinøkkel (EN), marinøkkel (NT), søstermarihand (VU), brudespore (NT), hvitkurle (VU) og huldrestarr (VU) – men det knytter seg noe usikkerhet til om alle finnes/er funnet innenfor dagens avgrensing av området. Det er ellers et rikt dyreliv i området, mange øyenstikkere ble observert i felt, og det er samlet prøver av ferskvannsfaunaen, men disse er ikke viderebehandlet. Også her er det potensial for interessante arter. Ellers finnes buttsnutfrosk og bever i området.

Bruk, tilstand og påvirkning:

Det kartlagte området er lite i bruk, bortsett fra at noen deler på vestsiden beites av sau. Helt i sør er det noe aktivitet i forbindelse med brygge og badestrand. Det kan også være noe avrenning fra jordbruksarealene på østsiden, men dette var ikke særlig påtagelig i 2009.

Fremmede arter:

Ingen registrert.

Verdisetting:

Område med et stort antall rødlistede karplanter og potensial for interessant ferskvannsfauna, verdi A.

Hensyn og skjøtsel:

Det bør i samarbeid med grunneierne utarbeides skjøtselsplan for området. Fri utvikling, alternativt kan mindre deler av myra i sørøst slås med ljå sent i sesongen. Det ble ikke påvist påtagelig påvirkning fra jordbruket rundt tjernet, men man bør overvåke forurensingssituasjonen.

Berglibekken , skog, bekkekløft og bergvegg, bekkekløft, verdi A

118, Berglibekken - SKOG, Bekkekløft og bergvegg (F0901) - Verdi A

Innledning:

Området er undersøkt av Sigve Reiso (Biofokus) i 24.09.08. Deler av vestsiden av bekken er innlemmet i en tidligere større naturtype med verdi A, som omfatter store deler av lisiden over Huvestad (Edwardsen 2004).

Beliggenhet og naturgrunnlag:

Den avgrensede naturtypen omfatter en sørvendt, og relativt åpen bekkekløft, samt deler av lisiden på begge sider av denne.

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper:

Rasmark, skredjord og morenerygger i veksel med mer grunnlendte partier med bergvegger og steinblokker preger kløften. Vegetasjonen er mosaikkartet med stor dekning av rike typer. Lågurtbarskog/kalkskog, rik rasmarkskog og almlindskog dominerer på skogkledde areal i nedre deler av lia. I øvre deler, dominerer fattigere typer som blåbær- og småbregnegranskog, samt noe grunnlendt furuskog. På treløse lysninger inngår også små areal med tørbakkevegetasjon. Kalkskog og alm-lindskog er oppført som truede vegetasjonstyper, hhv. noe truet (VU) og hensynskrevende (LR) (Fremstad og Moen 2001).

Treslagssammensetningen er mosaikkartet og variert med gran, furu, osp, bjørk, selje, hassel, lind, alm, lønn, eik, ask og rogn. Området er i dag dominert av eldre skog, med noe ungskog i nedre deler av lia etter nyere hogstinngrep. Kulturpåvirkningen har trolig vært stor i tidligere tider, både gjennom hogst og beite. Nedre deler av lia har preg av gjengroende hagemark med enkelte spredte tidligere styvede alm. Gamle trær (både edelløv, borealt løv og furu) finnes kun spredt, og død ved (furu, gran, borealt løv og noe edelløv) finnes jevnt, med overvekt av tidlige og midlere nedbrytningsstadier. Størst tetthet av død ved finnes i ustabile skreenter i midtre deler av lia. Noe som ser ut som et vanningsanlegg har inntak på ca kote 200 og går ned lia i et 20 cm rør.

Artsmangfold:

Stor dekning av rik lågurtmark/kalkskog gir godt grunnlag for en krevende markboende soppflora. Sopp høsten 2008 var ikkespesielt god, men funn av signal- og rødlistearter som kopperrød slørsopp (NT), fibret slørsopp og svovelslørsopp (under furu), elfenbenslørsopp (NT) (under hassel) og rødneende slørsopp (under lind) indikerer et rikt mangfold av markboende sopp. Flere rødlistede arter er registrert i tilgrensende areal i lia over Huvestad

rett vest av Berglibekken (Branderud 2003 og Edvardsen 2004). Området blir omtalt som et av de rikeste i Norge for rødlistede sopparter og har naturverdier (kalklindeskog) som ellers bare finnes et fåtall steder i Norge; på kambrosiluren i Oslofjordsområdet. Det vedboende soppmangfoldet er også rikt, særlig knyttet til død ved av løv. Her finnes rødlistearter som skorpepiggsopp (NT) og Sistotrema raduloides (NT) på osp, lys hårkjuka (EN) på selje og almekullssopp (VU) på alm. På barved ble rødlisteartene svartsoneskjuka (NT), roseneskjuka (NT) og Skeletocutis kuehneri (NT) funnet. Den rødlistede almelav (NT) sammen med almeteppepose, brun blæreglye, puteglye, skjellglye, lungenever og sølvnever ble funnet på gamle edelløvtrær langs bekken. På bergvegger inngikk flatfellpose, krusfellpose, grynfiltlav, stiftfiltlav, kystårenever og lungenever. På fuktige partier hadde enkelte gran rike forekomster av krusgullhette på tynne grener.

Fuglelivet på lokaliteten er trolig rikt og de løvrrike liene utgjør et viktig leveområde for bl.a. hakkespetter. Hakkemerker etter noe som mest sannsynlig er hvitryggspett (NT) på død ved av løv, tyder også på det.

På åpne lysninger i skogen ble de to sørlige og varmekrevende sommerfuglene keiser-kåpe og apollosommerfugl observert. Potensialet for flere krevende insekter regnes som meget stort, både knyttet til tørre skogmiljø og engareal langs kløftekanten og mer fuk-ig skog langs bekkstrengen. Det er først og fremst en stor variasjon av treslag, sted-vis mye død ved og varmt lokalklima som underbygger dette potensialet.

Del av helhetlig landskap:

Grenser til naturtyper på begge sider, del av et svært stort og svært viktig areal med sammenhengende gammelskog som strekker videre langt opp langs Tokkeåi.

Verdisetting:

Totalt utgjør Berglibekken et variert og artsrikt område med et stort mangfold av krevende og rødlistede arter innen flere artsgrupper. Potensialet for flere rødlistede arter regnes som stort. Området er på bakgrunn av dette, og forekomst av sterkt truet art, vurdert til svært viktig (A).

Hensyn og skjøtsel:

Fri utvikling, opprettholde vannføring.

-Naturtyper i Tokke kommune -

Del av helhetlig landskap: Bandakliene (langs store deler av innsjøen, på begge sider) er et stort, sammenhengende kompleksområde med meget store naturverdier.

Vegetasjon: Kalklavurtskog / Kalkskog (Rødlistebetegnelse) (B2)

Alm-lindeskog (D4)

Lavurtskog (B1)

Bærlýngskog (A2)

Rasmark-, berg- og kantvegetasjon (F)

Verdisetting: Lokaliteten utgjør en integrert del av det eksepsjonelt verdifulle kompleksområdet Bandakliene, og fyller ut et tidligere ikke kartlagt hull i dette "storområdet". Isolert sett har lokaliteten betydelige verdier knyttet til relativt gammel, rik og varm blandingsskog, med verdier knyttet til en mosaikk av gammel furuskog, kalkfuruskog, gammel

løvskog og (flekvis) rik edelløvskog. Artsmangfoldet er rikt.

*Verdien settes til A (svært viktig).
Hensyn og skjøtsel: Fri utvikling.»*

Tokke JFF mener:

Espelitjønn

Statkrafts søknad vil medføre sterkt redusert vanngjennomstrømming i Espelitjønn. Dette vil medføre høy risiko for økt gjengroingshastighet i kjenna. Det finnes gode eksempler på denne problematikken i nærområdet. Vi vil nevne gjengroing av Ofte vann og hele Morgedalsvassdraget som følge av Sundsbarm utbyggingen. Sundsbarm revisjonen, har som Tokkeåi, fått høyeste prioritet 1.1 på NVE og Miljødirektoratets felles prioriteringsliste for vilkårsrevisjoner. Problem med omfattende gjengroing i Morgedalsvassdraget, som resultat av Sundsbarm utbyggingen er fremdeles ikke behandlet, men ventes å bli et sentralt punkt når Sundsbarm konsesjonen skal miljø revideres.

Tokke JFF mener det er påfallende at Statkraft, i sin søknad, helt unnlater å nevne denne problematikken.

Gjengroing vil ta tid, men vil på sikt påvirke fiskeørn som hekker på ei lita øy i Espelitjønn. Fiskeørn er karakterisert som nær truet (NT) i Norge i dag. Sverre M. Fjellstad filmet fiskeørna i Espelitjønn i sitt TV program naturmagasinet på 70 tallet. Fiskeørnreiret i Espelitjønn har eksistert og levert avkom i over 30 år. Det er flere observasjoner på at fiskeørna fanger fisk i Espelitjønn.

Det er etablert turiststier fra Dalen til Eidsborg museum. En gammel svært bratt sti følger siden av bekkekløfta fra Huvestad helt opp til Espelitjønn. En annen sti går fra Dalen, forbi Rui, opp til Riarhamaren, forbi gamle molybdengruver og møter stien fra Huvestad bakenfor Flatin. Fra Espelitjønn må en følge grusvei langsmed tjenna til museet og Eidsborg stavkirke. Området er svært naturskjønt. Gjengroing av Espelitjønn vil påvirke naturopplevelsen negativt.

Berglibekken

Biofokus gjennomførte sitt kartleggings oppdrag for Statkraft i Berglibekken seint på høsten 2008. Dette kan ha medvirket til redusert artsobservasjon. Likevel synes Biofokus rapporten å være god og detaljert.

Tokke JFF reagerer på at Statkraft, i sin søknad, toner ned verdien av det rike arts mangfoldet i bekkekløft systemet. Området er i sin helhet svært artsrikt. Bekkekløft systemet til Berglibekken må vurderes som en viktig del av en større helhet. For eksempel er alle Norges spettearter registrert i området. Dette inkluderer rødlisteartene dvergspett, hvitryggspett, gråspett og tretåspett.

Innsektafaunaen i området er rikt og variert, men dessverre lite undersøkt.

Apollo sommerfuglen er fredet og lever her. Det er også observert en rekke dag- og nattsvermere i området. Vi har blitt fortalt at alle Norges blåvinge arter finnes i dette området.

Floraen i området er også spesiell og variert med en rekke sjeldne/uvanlige plantearter.

Tokke JFF er sterkt bekymret for hvordan virkningen av endret vannføring i Berglibekken vil påvirke de artsrike områdene rundt Berglibekken. Dette er ikke undersøkt, eller konsekvensutredet.

Området er så artsrikt og spesielt, at skal Naturmangfoldlovens føre-var-prinsipp gjelde, så må det være for områder som dette.

Da Tokke-Vinje utbyggingen ble gjennomført bodde det fremdeles mennesker på husmannsplassen Rui. Rui jentene kunne fortelle at kraftutbyggingen endret grunnvanns tilsiget i området. De mistet vannet i brønnen og kulpen de vasket seg i ble tørrlagt. Regulanten har i all tid benektet slik påvirkning. Det er liten grunn til å tro at Rui jentene for med løgn. Det er derfor grunn til å tro at grunnvannsforholdene i deler av området allerede er påvirket og en må unngå ytterligere grunnvannsendringer.

3. Økonomi

I 1890 bodde det ca 3500 mennesker innenfor området som i dag utgjør Tokke kommune. Med unntak av anleggsperioden for Tokke-Vinje utbyggingen, har folketallet i Tokke gått ned. Folketallet i kraftkommunen Tokke var ved inngangen av året på 2257 innbyggere. Dette er mindre enn den langt «fattigere» nabokommunen Kviteseid med 2468 innbyggere. I de siste årene har også kommuneøkonomien i Tokke vært under press. Det synes som det ikke kun er kommune økonomi som er styrende for befolkningsutviklingen.

En overføring av vann fra Espelitjønna til Tokke1 vil ikke resultere i flere arbeidsplasser annet enn noe økt virksomhet i selve anleggsperioden. Stipulert økning i kraftinntektene ved en 4 GWh utbygging utgjør en marginal inntektsøkning for kommunen.

Vi tror at økt og bevisst satsing på natur turisme fort vil gi en like stor, og større aktivitets- og inntektsøkning for kommunen enn en regulering av Espelitjønna vil gi. Slike inntekter vil komme større deler av lokalbefolkningen til gode, og gi grunnlag for sesongarbeidsplasser utover en begrenset anleggsperiode. Skal kommunen lykkes i å øke «innholdsturisme» må kommunen bli mer bevisst på verdien av de unike natur ressursene som finnes i området. Kommunen må markedsføre disse og det må utarbeides planer for å bevare dem.

4. Flom

Berglibekken renner ned mot et boligområde som er flomutsatt ved store nedbørsmengder. Dette kan være et argument for å overføre vann fra Espelitjønna til Tokke1. Men, i sin utredning så presiserer regulanten at utbygging vil ha mindre effekt for redusert flomfare ved virkelig store nedbørsmengder.

Konklusjon

Tokke JFF er sterkt uenig i Statkrafts samlede vurdering om at overføring av vann fra Espelitjønna til Tokke1 samfunnsmessig gir større positive enn negative effekter. Vi mener at de negative effektene ved søknaden langt overstiger økonomisk vinning. Søknaden inneholder dessverre vesentlige mangler når viktig påvirkning av Tokkeåi og gjengroings problematikk ikke er nevnt. Det bekymrer oss også at Statkraft, som i media fremstiller seg selv som en seriøs miljø aktør, presterer å tone ned viktigheten av å bevare et så omfattende artsmangfold, som finnes i området som berøres av søknaden.

.

Tokke JFF ber derfor om at Statkrafts søknad om overføring av vann fra Espelitjønn til tilløpstunell for Tokke1 i sin helhet blir avslått.

Mandag 30. juni 2014, for Tokke JFF

Birger Gauslå
Bjørn Olav Haukelidsæter